

NIEUWSBRIEF

Vereniging Kinderen van Verzetsdeelnemers
1940 - 1945
34ste jaargang nr. 3, lentenummer 2023

NIEUWSBRIEF

34e jaargang nr. 3, lentenummer 2023
Verschijnt 4 x per jaar

Vereniging Kinderen van Verzetsdeelnemers
1940 – 1945 (KvV)
Oprichtingsdatum: 22 april 1989
KvK Rotterdam

SECRETARIAAT:

Stalpertstraat 110
2597 RW Den Haag
Tel.: 070 – 3544937, tussen 10 en 17 uur
Website: www.verzetskinderen.nl
E-mailadres: info@verzetskinderen.nl

PENNINGMEESTER:

Geelvinckstraat 93
1951 BB Velsen-Noord
Tel.: 0251 – 210283
Banknr. NL16 INGB 0000 195963 t.n.v. Vereniging
Kinderen van Verzetsdeelnemers 1940 – 1945

BESTUUR:

Henk Mreijen, voorzitter
Irene Rutte – Hermsen, penningmeester
Minka Kaszó, secretaris en PR
Marc Elskamp, aspirant bestuurslid

REDACTIE WEBSITE:

Minka Kaszó, inhoud
Dimitri Gazan, techniek

REDACTIE NIEUWSBRIEF:

Minka Kaszó, eindredacteur
Technische assistentie: Jurgen Schouten en Marc
Elskamp
Drukkerij: Communicatiecentrum Magneet
Omslagtekening: Willy Diemer

De redactie behoudt zich het recht voor bijdragen te redigeren en/of bijdragen in te korten of niet te publiceren zonder opgaaf van redenen. Indien u een verhaal van meer dan 2 pagina's wil publiceren, neemt u dan vooraf contact op met de redactie. Bijdragen geven de persoonlijke opvatting van de schrijvers weer en zijn ter hunner verantwoording.

Kopij voor de Nieuwsbrief uitgave zomernummer 2023 moet binnen zijn op uiterlijk 14 mei 2023 (tenzij anders afgesproken) bij: Redactie Nieuwsbrief KvV, p/a Stalpertstraat 110, 2597 RW Den Haag, per mail bij info@verzetskinderen.nl of bij de redacteur persoonlijk.

Het wordt zeer op prijs gesteld indien u uw bijdrage tikt in Times New Roman 10 en in 2 kolommen, dit bevordert het technisch klaarmaken van het blad. Levert u zo mogelijk foto's ook apart in.

INHOUDSOPGAVE

Colofon en inhoudsopgave	1
Voorzitter	2
Bijeenkomsten / lotgenotencontact	2
Redactioneel	3
Straten houden uw namen (gedicht)	3
Een straatnaam, struikelsteen of Yad Vashem	3
Niod en NS	5
Twee Joodse herdenkingen	6
Herdenking Canadees Oorlogskerkhof	
Groesbeek	7
COVVS vervolg artikel winternummer	8
In memoriam	8
Biografie vader Chris Heijer, deel I	9
Yad Vashem voor familie Zegers	12
Het water, de storm, de stilte	14
Zij! (gedicht)	16
Stolperstein voor grootvader Chamboné	17
Platform WO2 Den Haag opgericht	18
De meidagen 1945: dagboek moeder	18
Themajaar Leven met oorlog geopend in	
Oranjehotel	20
Snippers	20
Herhaalde oproep	21
Belangrijke adressen	21

Spreuk van de maand:

'Fascisme is geen regime, het is een beweging. Het is een staat die langzaam een ander karakter krijgt'

Grigori Joedin (Russisch filosoof) in De Groene Amsterdammer 17 augustus 2022

VOORWOORD

Lieve mensen,

Het is al half februari wanneer ik dit stukje schrijf. Hartje winter, de zon schijnt en het is buiten twaalf graden. Dat zet toch aan het denken. De jeugd van nu kent het schaatsen bijna alleen nog van wedstrijden op de buis.

Maar wat natuurlijk nu de meeste aandacht heeft zijn de vele slachtoffers van de aardbevingen in Turkije en Syrië. Los van de politieke implicaties die deze ramp ongetwijfeld zal hebben, zijn er vele slachtoffers te betreuen. De overlevenden zullen nog vele jaren met de gevolgen te maken hebben, ook psychisch. Dat geldt ook voor de vele slachtoffers van de oorlog in Oekraïne. Wij, als kinderen en kleinkinderen van verzetsmensen weten wat dat betekent, ook voor de volgende generaties.

Zo werd afgelopen maandag 13 februari in het Oranjehotel het themajaar 'Leven met oorlog' geopend. Minka heeft daar een boeiend verslag over geschreven, zie verder in dit blad. De Tweede Wereldoorlog is al bijna tachtig jaar geleden beëindigd, maar nog leven dagelijks vele mensen met die oorlog. De oorlogen zijn de wereld nog niet uit en de ontwikkelingen zo dichtbij in Oekraïne maken dat wij de verschrikkingen nog steeds herbelevan. Daarom is het belangrijk dat onze vereniging een platform biedt om je te kunnen uiten. Daarom ook is het belangrijk dat onze vereniging participeert in het Centraal Overleg Voormalig Verzet en Slachtoffers. Daarom is het belangrijk dat mensen zich inzetten om het leven met oorlog te overleven en er nog wat van te maken.

Wij zijn blij dat we in april tijdens de ledenvergadering u kunnen voorstellen Marc Elskamp te benoemen tot lid van het bestuur. In de afgelopen maanden heeft hij de vergadering al bijgewoond en een goede inbreng in de discussies kunnen hebben. Persoonlijk vind ik het heerlijk dat hij mij voor de vergaderingen ophaalt met een elektrische auto met vleugeldeuren...(mannen blijven vaak toch net kinderen...).

Tijdens de komende ledenvergadering zullen we ook de nieuwe statuten behandelen. Het bestuur heeft het concept geaccordeerd. Het ligt in mijn voornemen om er geen saai juridisch kunstje van te maken, maar daadwerkelijk aan te geven wat het belang ervan is. Tijdens de vorige ledenvergadering hebben wij de onderwerpen al in vogelvlucht behandeld en dat is nu in een juridisch jasje op papier gezet.

Na afloop gaan we luisteren naar een lezing door Edwin Bas onder de titel 'de geluksformule'. Ik heb hem daar al eens over gehoord en het valt op dat hij op een plezierige wijze het onderwerp behandelt. Hij lijkt in ieder geval zelf altijd blij te zijn en ik ken hem toch al wat langer. Ik kijk erg uit naar zijn verhandeling.

Tenslotte kijk ik ook alweer erg uit naar 15 april, wanneer wij elkaar in Nunspeet weer kunnen ontmoeten.

Henk Mreijen, voorzitter

LANDELIJKE BIJENKOMSTEN

De twee landelijke bijeenkomsten zijn dit jaar op zaterdag 15 april en op zaterdag 18 november in Nunspeet. Op 15 april is de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering (ALV). Er komt daarna een spreker, de heer Edwin Bas. Hij zal het hebben over wat geluk eigenlijk is en wat b.v. de afwezigheid ervan voor ons betekent. Titel van de lezing: 'De geluksformule'. De leden krijgen enkele weken voor een bijeenkomst bericht via de mail, wie geen mail heeft per post.

Al onze bijeenkomsten zijn besloten, begeleiders mogen meekomen, mits aangemeld bij het secretariaat. Partners kunnen partnerlid worden voor € 8 per jaar. Ze horen er dan wel echt bij.

LOTGENOTENCONTACT LOKALE BIJENKOMSTEN

Alle datums hieronder zijn onder voorbehoud, wij kunnen niet garanderen dat bijeenkomsten doorgaan. Wacht u dus op het altijd komende bericht kort van tevoren. Niet zomaar gaan! Alle leden zijn overal welkom, mits aangemeld.

In regio Noord-Holland (Amsterdam) was in februari de 2e bijeenkomst in de nieuwe locatie. De volgende datums voor 2023 zijn zaterdag 10 juni en 14 oktober. De tijden zijn nu: van **13.30** tot 16.00 uur. Houdt u er rekening mee dat de locatie om 17.00 uur sluit. Verder is deze locatie goed bereikbaar met het openbaar vervoer, er zijn zelfs 6 invalidenparkeerplaatsen voor de deur en anders

parkeren kunt u deels gratis, deels in een niet dure parkeergarage aan de overkant. Leden die op de deelnemerslijst staan krijgen kort voor de bijeenkomst een mailtje of telefoontje met meer bijzonderheden. Gastvrouw en gastheer zijn Ria Boxtart en Rob Zillesen, tijdelijk valt Nolda Rijkenberg voor hem in. Leden van buiten de regio zijn welkom, mits aangemeld bij Ria of het secretariaat. **Graag aanmelden en als u niet kunt afmelden**, dit i.v.m. grootte van de zaal (hangt prijskaartje aan).

In regio Zuid-Holland (Maassluis) zijn de datums voor dit jaar: zaterdag 1 april, 9 september en 9 december. De tijden zijn van 14.00 tot 16.30 uur. De locatie is goed bereikbaar met het openbaar vervoer, er is een groot, gratis parkeerterrein aan de overkant en 2 invalidenplaatsen voor de deur. De leden die op de deelnemerslijst staan krijgen kort ervoor bericht via de mail. Gastvrouw en gastheer zijn Jolanda van Bodegraven en Hans van Ekelenburg. Ook hier zijn leden van buiten de regio welkom, mits aangemeld (zie Amsterdam). **Ook hier altijd aan- en afmelden graag.**

In regio Noordoost Nederland (Groningen) zijn de bijeenkomsten dit jaar op 25 maart en 28 oktober. Hier is besloten voorlopig maar 2 maal per jaar bijeen te komen, in overleg met de deelnemers. Dit kan altijd weer teruggedraaid worden. Tijden: van 14.00 tot 16.30 uur. Ook deze locatie is goed bereikbaar met het openbaar vervoer en parkeren is er gratis. Leden die op de deelnemerslijst staan krijgen kort ervoor bericht via de mail of telefoon. De bijeenkomsten worden geleid door Henk Strijker. Leden van buiten de regio zijn welkom, mits aangemeld. **A.u.b. steeds aan- en afmelden.**

In regio Zuid-Nederland (Eindhoven) zijn de bijeenkomsten in 2023 op zaterdag 25 maart, 27 mei en 21 oktober. Tijden zijn: van 14.00 tot 16.30 uur. De locatie is goed bereikbaar met het openbaar vervoer en er is een gratis eigen parkeerterrein. Leden die op de deelnemerslijst staan krijgen kort ervoor bericht via de mail. Gastheer en gastvrouw zijn Hein de Vries Robles en H el ene Bontjer. Leden van buiten de regio zijn welkom, mits aangemeld. **Ook hier graag aan- en afmelden.**

REDACTIONEEL

Elke keer denk ik: zou er wel genoeg kopij komen en elke keer weer komt het goed, tot nu toe. Blijft u vooral schrijven over uw oorlog gerelateerde belevenissen en gedachten. Want dit is een ledenblad. En alweer staan er drie In Memoriams in het blad, het zou fijn zijn en goed voor het voortbestaan van de vereniging als er nog meer

kinderen van leden lid worden. Ik kan u het aanmeldingsformulier via de mail of post toesturen! In dit nummer staan weer veel verslagen van bijeenkomsten en herdenkingen, deel I van een stuk over de vader van een lid en van de hand van onze voorzitter artikelen over de NS zaak en het COVVS. En een oproep van uw redacteur om te laten weten als uw (groot)ouder(s) herdacht werden/worden via onderscheidingen, straatnamen of struikelstenen. Eens inventariseren, dachten wij. Ik hoop dat we allen de lastige winterperiode goed zijn doorgekomen en u nu van lente en naderende zomer kunt genieten. Want het kleine is het grote, weten wij hoop ik. Veel leesgenoeven.

Minka Kasz o

STRATEN HOUDEN UW NAMEN

Straten houden uw namen
voor heden en morgen in stand.
Maar onze kinderen brengen
ze niet meer met u in verband.

Ed Hoornik (1910 – 1970),
dichter en prozaïst, oud-gevangene
van o.a. Vught en Dachau.

Redactie: onder de naam staat op het bordje:
H.J. Boxtart, gevallen 31 maart 1945

EEN STRAATNAAM, STRUIKELSTEEN OF YAD VASHEM VOOR (GROOT)OUDERS Poging tot inventarisatie

Naar aanleiding van het feit dat er de laatste jaren nog al eens in ons blad staat dat de (groot)ouder(s) van een lid een straatnaam, struikelsteen (Stolperstein) of een Yad Vashem onderscheiding heeft/hebben gekregen vroeg een lid mij: is er eigenlijk een overzicht van wie en hoeveel dat er zijn? Dank je wel Hans, het zette mij aan het nadenken. Want dat weten wij dus niet. Het lijkt me inderdaad een goed idee dit eens te inventariseren. Daarom schrijf ik dit artikel.

Van heel wat leden is het ons wèl bekend, maar we hebben ook zwiigende leden, die geen behoefte aan contact hebben en nooit naar een bijeenkomst komen. Dat kan en dat mag en we zijn met deze leden ook erg blij.

Dus stel ik u allen hierbij de vraag of u het aan mij wilt doorgeven als een van uw (groot)ouders bij een van onderstaande categorieën hoort. En geeft u het ook door als u denkt: dat weten ze wel. Want ook ons geheugen wordt een dagje ouder.

Na het binnenkrijgen van deze berichten zullen we in dit blad met u delen hoeveel het er zijn. Ik denk heel wat. Helaas, waar het betreft de Stolpersteine.

Straatnaambordje, eronder staat Dirk van Ekelenburg, verzetsstrijder, 1917 – 1945. Het staat in Nieuw Amsterdam, gemeente Emmen

Allereerst de **straatnamen**. Dat is het kleinste aantal lijkt mij duidelijk. Maar ze zijn er. Ik ken er nu drie en hoop dat u het mij laat weten als een of meerdere van uw (groot)ouders een straatnaam hebben. Een nieuwe kunt u overigens altijd nog proberen aan te vragen bij de gemeente waar uw (groot)ouder woonde. In mijn geval (mijn moeder heeft er een) kreeg ik eerst een afwijzing ‘omdat het al zo lang geleden is, dat doen we niet meer’ maar enkele jaren later toch een toekenning. Zienswijzen veranderen, ook die van overheden.

Gunter Demnig plaatst de steen voor Jo Allers, Den Haag, foto Jurgen Schouten

De **struikelsteen ofwel Stolperstein** is een idee uit 1992 van de na de oorlog geboren Duitser Gunter Demnig en bedoeld om geplaatst te worden in de stoep voor het laatste adres waar iemand vrijwillig heeft gewoond, die daarvandaan is weggevoerd en door de Duitsers omgebracht. En dat zijn dan dus niet alleen joden, zoals nog steeds ook leden denken! Onlangs nog heb ik dat een lid uitgelegd. Ze zijn er ook voor verzetsstrijders, homoseksuelen, zwakzinnigen, Rozenkruisers, Jehova's getuigen enz. enz. De bedoeling is dat voorbijgangers erover kunnen 'struikelen', in de geest dan. De stenen worden sinds kort ook in Amsterdam gemaakt (daarover een artikel in het winternummer 2021), wat de lange wachttijden zeker bekort. Maar vraagt u er dus een (of meer, indien relevant) aan en als hij komt meld het ons, dan besteden wij er graag aandacht aan in het blad. Aanvragen kan via internet. Een Stolperstein kost € 150,00. Overigens zijn wij na Polen het land waar zich de meeste Stolpersteine bevinden. In Nederland zijn er zo'n 8000, in heel Europa nu ongeveer 100.000. In dit nummer leest u elders een artikeltje over de plaatsing ervan voor de grootvader van een lid.

Dan zijn er nog een paar gemeenten waar eigen gedenksteden worden geplaatst, dit is ontstaan door de lange wachttijden. Zo'n gemeente is Amersfoort met haar 'herdenkingsstenen'. Over deze stenen horen wij ook graag.

Yad Vashem voor Cornelis Verduijn, foto Jurgen Schouten

Een **Yad Vashem** is een Israëliische onderscheiding, bedoeld om diegenen te eren die in de oorlog joden hebben verborgen/gered. De staat Israël geeft deze onderscheidingen nog steeds en maakt veel werk van de uitreiking ervan. Dat kunt u ook elders in dit blad lezen. De geëerde persoon krijgt dan de eretitel 'rechtvaardige onder de volkeren' en zijn/haar naam wordt voor altijd opgetekend in het Yad Vashem Museum in Jeruzalem.

Als u meent een Yad Vashem te kunnen aanvragen is het nuttig te weten dat er wel namen van joodse onderduikers bekend moeten zijn. Veelal werden of worden deze onderscheidingen aangevraagd door geredde joden zelf. Ook dit is via internet aan te

vragen, kunt u dat niet richt u zich dan tot de ambassade. Het duurt wel heel lang, gezien het ingewikkelde uitzoeken. Laat ons het positieve resultaat weten!

En dan nu waarom ik dit artikel schreef: laat ons weten of uw (groot)ouder(s) geëerd is/zijn met een van bovenstaande onderscheidingen.

Graag uw naam, de naam van uw (groot)ouder(s) en onder welke categorie het valt. Bij een straatnaam graag de juiste naam en waar hij zich bevindt, bij een Struikelsteen de naam die erop staat en in welke gemeente..

U kunt mij bereiken via de mail, adres of telefoon, de gegevens vindt u op pagina 1.

En we mogen er met z'n allen trots op zijn dat zovelen van de onzen op deze wijze geëerd zijn.

Minka Kaszó

NIOD en NS

In de berichtgeving over de NS heb ik geschreven dat de NS de grenzen wie in aanmerking kwam voor een uitkering van gedwongen vervoer, wel erg nauw had getrokken. Wel adviseerde de commissie om het Verzetsmuseum, de nationale monumenten Oranjehotel en de kampen Amersfoort, Vught en Westerbork een geldbedrag te geven.

De Commissie adviseerde NS ook 'een diepgaand onderzoek te doen instellen naar de rol van NS tijdens de Tweede Wereldoorlog waarbij het perspectief is gericht op 'transporten tijdens de oorlog', met het oog op het verdiepen van het historisch inzicht en de reflectie op het eigen handelen in de oorlogsjaren.'

De voorzitter van het Centraal Orgaan Voormalig Verzet en Slachtoffers (COVVS), ons lid Dik de Boef, heeft contact gezocht met de directeur van het NIOD om een rol te kunnen hebben bij dat onderzoek. Dat is van belang om na te gaan hoe verzetsdeelnemers en andere slachtoffers van het naziregime door de bezetter zijn behandeld.

Inmiddels is die directeur vertrokken en is in zijn plaats Martijn Eickhoff per 1 september 2021 aangetreden als **directeur** van het **NIOD**. Door de problematiek rond corona was het er nog niet van gekomen, maar in november 2022 zouden we terecht kunnen voor een kennismakingsgesprek. Dat moest helaas wegens een blessure worden uitgesteld, maar op vrijdag 13 januari 2023 was het zover. Een afvaardiging van COVVS, waaronder de voorzitter en secretaris en uw voorzitter togen naar het gebouw aan de Herengracht in Amsterdam en hebben een uur lang gesproken met de nieuwe directeur. Van een eventuele toezegging door zijn voorganger was de heer Eickhoff niet op de hoogte.

Gelukkig had Dik de Boef de correspondentie nog in zijn computer staan. De toezegging van de heer Eickhoff is dat hij met de onderzoekers zal nagaan in hoeverre het COVVS een rol kan spelen in het onderzoek.

Het vooronderzoek is inmiddels verricht. Op basis daarvan is vastgesteld wat er in het onderzoek zoal aan de orde moet komen. Het hele vooronderzoek is te lezen op de website van het NIOD en het rapport over dat vooronderzoek kan worden gedownload.

Uit het rapport blijkt dat het team drie aandachtsterreinen heeft benoemd voor onderzoek:

1. De bestuurlijke verhoudingen en de interactie tussen de Nederlandse overheden, de bezettende overheden, de Duitse overheid en de NS alsmede de evenknie in Duitsland. Die verhouding was in Nederland anders dan bijvoorbeeld in België en Frankrijk.
2. De praktijk van de transporten. De logistieke en financiële organisatie en hoe dat in de praktijk liep.
3. De verschillende groepen gedeporteerden. Dan gaat het om Joodse mensen, Roma en Sinti, politieke gevangenen en verzetsmensen en ook dwangarbeiders, krijgsgevangenen, homoseksuelen, en Jehova's Getuigen.

Er wordt melding gemaakt van eerdere onderzoeken, maar die waren volgens de onderzoekers niet breed opgezet. De bezettingsgeschiedenis van de NS was hoofdzakelijk bestudeerd binnen de kaders van een semi-overheidsbedrijf en men heeft zich weinig rekenschap gegeven van de ontwikkelingen in de (inter)nationale historiografie van de Tweede Wereldoorlog.

De onderzoekers lijken daarmee te zeggen dat er alleen naar de feiten is gekeken en of dat wel kon binnen de gestelde regels. Maar niet is nagegaan of die regels wel konden blijven gelden tijdens de bezetting en hoe dit zich verhiel met de gang van zaken in het buitenland. De dienstverlening van de NS tijdens de bezetting wordt nu ook onderzocht.

Het is te hopen dat wij op een of andere wijze een rol krijgen in het onderzoek, bijvoorbeeld in de vorm van een klankbordgroep, zodat wij vragen kunnen stellen over het onderzoek.

Wij blijven de zaak volgen!

Henk Mreijen

TWEE JOODSE HERDENKINGEN Apeldoornsche Bosch en Holocaust

Kort na elkaar waren er twee herdenkingen met een joodse achtergrond. Ons lid Hein de Vries Robles was erbij.

Apeldoornsche Bosch

Dit jaar was het 80 jaar geleden: in de nacht van 21 op 22 januari 1943 werden alle patiënten van het 'Apeldoornsche Bosch', het Joods-Israëliësch Krankzinnigengesticht door de SS en Ordedienst uit hun bed gehaald en soms zelfs niet gekleed letterlijk in vrachtwagens gegooid en naar het station Apeldoorn gereden, waar de trein naar Auschwitz klaarstaat. 51 personeelsleden gaan vrijwillig, als verplegend personeel, uit plichtsbesef mee. Na aankomst worden alle patiënten direct vermoord. Maar heel wat waren onderweg al, door uitputting en onmenselijke omstandigheden in de beestenwagens, overleden. Van de ruim 1400 patiënten en 51 personeelsleden komt niemand terug.

Later werden de overgebleven 270 personeelsleden met de nog in Apeldoorn overgebleven ca. 100 Joden via Westerbork alsnog naar de kampen vervoerd. Slechts enkelen kwamen terug. De bekendste overlevende was de acteur Eli Asser. Die een dag voor de ontruiming besloot onder te duiken en met behulp van het verzet overleefde.

Foto CODA archief Apeldoorn

In de ochtend begon de herdenking op het terrein van de inrichting met het voorlezen van alle namen door familieleden en nabestaanden van de slachtoffers. Het is een Joodse opvatting dat zolang je naam genoemd wordt je (in de herinnering) blijft leven. 's Middags was er een herdenkingsplechtigheid in een school met toespraken van de heer Theo de Korte en de heer drs. Johan Kruithof, van de Stichting Monument Apeldoornsche Bosch, de heer Jitzak Elzas kleinzoon van de toenmalige directeur en Job Cohen, Lid van de Raad van Inspiratie van de Stichting Het Apeldoornsche Bosch. Afgewisseld met gedichtjes van de kinderen van de school.

Dit alles in aanwezigheid van Prinses Margriet en Pieter van Vollenhoven.

Prinses Margriet en Pieter van Vollenhoven bij het herdenkingsmonument, foto Omroep Gelderland

Daarna volgde de kransen- en bloemenlegging bij het monument in het park waarop ook alle namen van de slachtoffers vermeld staan.

Persoonlijk was het een emotionele gebeurtenis. Omdat een familielid van mij vlak voor het transport overgeplaatst werd naar een kliniek in Zutphen. Ook omdat ik er een lid van mijn therapiegroep bij het Sinaï Centrum voor het eerst sinds het Coronagedoe weer terugzag evenals een neef die ik ook al jaren niet gezien had.

Foto Hein de Vries Robles

Holocaust Herdenking

Op zondag 29 januari was de Nationale Holocaust Herdenking, voorheen Auschwitz Herdenking geheten. De herdenking vond plaats bij het Auschwitz Monument (het zogenoemde Spiegelmonument van Jan Wolkers) in het Wertheim Park in Amsterdam. Er waren ook veel diplomaten aanwezig, waarbij voor het eerst Rusland ontbrak.

Uw redacteur volgde de herdenking op de tv en kon notities maken van wat er gezegd werd. Hieronder.

De eerste spreker was Jacques Grishaver, voorzitter van het Nederlands Auschwitz Comité, die enkele dagen ervoor de Verenigde Naties in New York had mogen toespreken.. Hij benoemde hoe racisme en

intolerantie momenteel weer toenemen – ‘20 % van de jeugd weet niet wie Anne Frank is, laat staan waar zij voor staat – ik roep op tot verbinding in plaats van polarisatie’ – en eindigde met de woorden: ‘Dat nooit meer.’

Burgemeester Femke Halsema vertelde dat van de 102.000 vermoorde Nederlandse joden er ± 60.000 uit Amsterdam kwamen, dit zei ze tweemaal, duidelijk om het te benadrukken, zij eindigde met: ‘zodat zij nooit worden vergeten.’

Maarten Peters zong zijn prachtige lied ‘Laat me niet verloren zijn’.

Overlevende Joop van der Starre vond het niet alleen een eer, maar ook een plicht om te spreken. Hij was drie jaar toen zijn familie werd gedeporteerd, zij kwamen in Sobibor om. Hij zei o.a.: ‘De gaten die zij achterlaten zijn niet voor te stellen – de oorlog is afgelopen, maar ik leef nog steeds met de gevolgen – vertrouwen is een woord dat mij niet is meegegeven – ik hoop dat mijn ballast voor mijn kleinzonen inmiddels bagage is geworden.’ Dat was zijn laatste zin.

Zigeunerorkest Brandt speelde diverse malen tijdens de herdenking.

Scholier Boaz Blokhuis (3^e generatie) vertelde over zijn Polenreis, die hij met zijn moeder maakte. Hij zei oa.: ‘Ik wilde leren waarom er iets meer was dan mijn grootouders mij konden vertellen – in Sobibor voelde ik de stilte in mij klinken – het nare gevoel dat ik nog steeds ervaar is een gevoel van rouw –

woorden zijn niet genoeg om te beschrijven wat ik in de ogen van mijn opa zie.’

Rabbin Menno ten Brink sprak het gebed Jizkor en samen met de aanwezigen het Kaddisj, wat alleen mag worden uitgesproken als er minstens 10 joodse mannen aanwezig zijn.

Raphael Bos en Aliza Suissas van de joodse school Rosj Pina vertelden over hun overgrootouders. Aliza: ‘Van dit verhaal heb ik geleerd dat je altijd hoop moet houden.’

Na de ceremonie was er een lunch voor ca 100 man genodigden van het Auschwitz Comité. Voor mij ook een weerzien met een aantal bekenden. En het kennismaken met nieuwe mensen, met verhalen en onderzoeken naar de geschiedenis van familieleden. Verhalen van verzet en overleving. Ongelofelijke en onwaarschijnlijke ontsnappingen. En verhalen die in elkaar grijpen en elkaar aanvullen.

Het is bijna onvoorstelbaar dat nu nog steeds zoveel naar boven komt en ontdekt wordt. Waarschijnlijk door de zwijgcultuur die na de oorlog heerste en pas na jaren mondjesmaat werd doorbroken. En door documenten, die uit bezittingen van overlevenden en vondsten die bij verbouwingen naar boven komen .

Tekst: Hein de Vries Robles en Minka Kaszó

Foto's: Hein de Vries Robles

HERDENKING CANADEES OORLOGSKERKHOF GROESBEEK

Ons lid Hein de Vries Robles was op 8 februari aanwezig bij de jaarlijkse herdenking op het Canadian War Cemetery in Groesbeek. Zoals wij weten zijn wij voornamelijk door de Canadezen bevrijd. En op dit kerkhof liggen er 2617 begraven, dat is iets om even stil van te zijn.

Dit is het grootste begraafplaats van het Britse Gemenebest in Nederland. Uitzonderlijk is dat vele doden die hier begraven liggen, zijn overgebracht vanuit Duitsland.

Op het monument staat: Their name liveth for evermore, foto's Hein de Vries Robles

COVVS

Vervolg artikel winternummer

In 1972 werd het COVVS (Centraal Orgaan Voormalig Verzet en Slachtoffers) opgericht als een samenwerkingsverband van organisaties van verzetsmensen, ex-kampgevangenen en vervolgdgen. Zij, die de bezetting hadden overleefd, wilden zelf hun stem doen gelden. Het COVVS werd zodoende een gesprekspartner van regering en parlement. Momenteel zijn er een vijftiental organisaties aangesloten. De onderlinge solidariteit en wederzijdse hulp staat bij de belangenbehartiging van de verschillende groepen oorlogsgetroffenen voorop. Ik heb hierover in het winternummer geschreven.

Inmiddels hebben wij een belangrijke vergadering op dit punt achter de rug. Slotsom is dat het COVVS blijft bestaan (niemand had dit overigens ter discussie gesteld), maar het gaat om sneller en scherper te reageren op zaken die zich voordoen. Denk bijvoorbeeld aan de NS-zaak, waar veel tijd verloren ging. Hoe dat gaat gebeuren willen we nader bespreken wanneer de voorzitter er ook weer bij is. Dik de Boef, de voorzitter is onlangs geopereerd en zijn toestand liet nog niet toe dat hij aanwezig kon zijn. Ook zal worden bekeken hoe het COVVS nadrukkelijker een rol kan spelen bij de facilitering van het werk van de aangesloten organisaties en welke rol we kunnen spelen in de ontwikkeling van het nieuwe vak burgerschapskunde op de middelbare scholen, dat vanaf 1 september 2023 verplicht gaat worden.

Tenslotte kan het COVVS ook een belangrijke rol spelen in actuele zaken, vanwege de meerwaarde van zo'n platform waar het gaat om het gezamenlijk naar buiten treden naar andere organisaties, de overheid en de pers. Samen staan we sterker en worden we meer serieus genomen. In de toekomst zal ik geregeld laten weten wat er speelt in het COVVS.

Henk Mreijen

IN MEMORIAM

In 2020 wist hij ons te vinden, maar nu moeten wij al afscheid nemen van ons lid

Cor (C.) de Hart

*18 juni 1929 - † 15 november 2022

Wij hebben hem niet mogen ontmoeten, wel gesproken en kennen zijn bewogen verhaal. Op de rouwannonce staat: 'Zijn wijze woorden gaan wij enorm missen.'

Wij wensen zijn (klein)kinderen veel sterkte met het verwerken van dit verlies.

'We zijn diepbedroefd om de leegte die hij achterlaat' staat boven de rouwkaart van ons dierbare lid

Wil (W.W.) Dettingmeijer

*22 oktober 1941 - † 16 december 2022

En daar sluiten wij ons helemaal bij aan.

Wil is nu herenigd met zijn ouders, die hij zijn hele leven heeft moeten missen.

Wij zullen Wil erg missen, maar hem niet vergeten. Wil was sinds 2005 lid van onze vereniging en een trouwe bezoeker van de landelijke bijeenkomsten, we mochten hem in november nog in ons midden hebben. Op het lint van haar boeket had zijn partner Rieda van Ginkel gezet: 'Mijn alles'. Wij wensen haar, de familie en vele vrienden veel sterkte bij het verwerken van dit grote verlies.

Uit deze operatie is zij enkele dagen voor haar verjaardag niet meer ontwaakt.

Sedert 2015 was zij lid van de KvV:

Marjon (M.S.) de Klijn

*21 januari 1947 - † 16 januari 2023

Zij was tevens voorzitter van de Stichting Vriendenkring Mauthausen, organisator van de herdenking Joods Verzet en lid van het COVVS. Boven haar rouwannonce stond: 'Marjon ging op geheel eigen wijze door het leven.'

Wij betuigen haar neven en nichten en vrienden ons medeleven met dit verlies.

BIOGRAFIE VADER CHRIS HEIJER deel 1

Wie aanwezig was op de Najaarsbijeenkomst herinnert zich de lezing van Anke van der Laan over het Oranjehotel. En ook dat bij het vertonen van een foto over de eerste herdenking aldaar in 1946 ons lid Chris Heijer riep: "Daar was ik bij!" Met zijn moeder, want zijn vader was omgekomen in concentratiekamp Sachsenhausen. Chris stuurde ons een door hemzelf geschreven biografie van zijn vader toe, die wij in twee delen zullen plaatsen. Er staan veel gruwelijkheden in dit verhaal en veel Duitse woorden, daarvoor excuus aan die leden die hier slecht tegen kunnen. Op verzoek van Chris heeft uw redacteur het artikel enigszins geredigeerd. In deel 2 zult u volgende keer lezen dat o.a. de dood van Chris' vader vorig jaar een laat staartje had voor een van de daders.

Jeugd, carrière en verzet

Op 28 februari 1900 wordt geboren uit het huwelijk van Christoffel Heijer sr. geb.26 nov.1873 en Shara Zirkzee geb.24 okt.1878, het enige kind **Johan Hendrik Heijer**. Wanneer de leerplichtige leeftijd is aangebroken gaat Johan Hendrik naar school en doorloopt zes jaren lagere schoolopleiding. Hij wordt daarna door zijn vader naar de technische school gestuurd en gaat verder leren in de elektriciteitsleer. Na een opleiding zwakstroom monteur, gaat Johan Hendrik verder studeren aan de Hogere Technische School en wel in de elektrotechniek. Hij woont dan nog bij zijn ouders aan de Parallelweg 297 te s'-Gravenhage. In 1923 moet Johan Hendrik in militaire dienst. Hij dient dan als soldaat bij het legeronderdeel Huzaren. Na zijn dienstplicht gaat hij solliciteren in de burgermaatschappij en hij gaat dan aan het werk bij de Plaatselijke Telefoon dienst in de Marnixstraat 18 te s'-Gravenhage. Eerst werkt hij daar als monteur in de plaatselijke werkplaats. Maar Johan weet zich al snel op te werken en solliciteert intern naar een functie op de tekenkamer van de PTT. en werkt daar eerst als elektrotechnisch tekenaar en later als projectleider. Hij verwerft zich langzamerhand een goede positie bij de PTT. In 1932 is Johan Hendrik dan ook opgeklimmen tot hoofdopzichter in de buitendienst bij de PTT. Op 28-jarige leeftijd trouwt hij op 29 aug.1928 met **Dina Antonia Adriana Maat**, die was geboren op 8 aug.1899 te

s'-Gravenhage. Zij gingen wonen aan de Escamplaan 134 aldaar. Uit het huwelijk wordt eerst op 14 april 1930 een dochter Hennie Heijer geboren en zes jaar later, op 14 dec.1936 wordt een zoon Christoffel Heijer jr. geboren. Inmiddels is Johan Hendrik Heijer, voor zover is na te gaan, in 1939 lid geworden van de politieke partij S.D.A.P. (Sociaal Democratische Arbeiders Partij). Doordat Johan Hendrik intensief in de partij functioneerde, kwam hij met veel mensen in contact, waardoor zijn kennissenkring steeds groter werd. Johan Hendrik was een idealist in hart en nieren. Dit was voor hem aanleiding om lid te worden van de Ondergrondse Verzetsgroep OD 1 die zich, na het uitbreken van de oorlog in 1940, bezighield met het verspreiden van geheime kranten, berichten vanuit Engeland, het distribueren en verspreiden van wapens voor de verzetsstrijd tegen de bezetter en vijand. Hij was verder, uit idealistisch oogpunt, zeer actief werkzaam in de verzetsgroep **OD 1 (groep Westerveld**, niet te verwarren met de kampbeul Westerveld van het PDA). De verzetsgroep OD 1 opereerde in het geheim, en Johan Hendrik was in de groep een van de mensen die wapens en gegevens distribueerden en radiocontact onderhield met het Engelse leger, door middel van een radio zend-ontvanginstallatie op een geheime plaats in zijn woning. Deze activiteiten zijn Johan Hendrik en zijn 72 groepsgenoten fataal geworden. Doordat er verraad is gepleegd is de hele groep, die door geheel Nederland opereerde, druppelsgewijs gevangengenomen en in de Strafgevangenis te Scheveningen (het Oranjehotel) gebracht door o.a. de Gestapo agenten Martin Slachter en Leo Poos, twee naar de Duitsers overgelopen Haagse politieagenten. Dit gebeurde vanaf maart 1941. Johan Heijer zelf op 25 maart. Johan Hendrik Heijer werkte in de groep veel samen met o.a. Henri Gerrit Pieter Molt geb. 22-05-1906, Gerhard van Straaten geb.11-01-1890, Isaak Amstel van geb. 05-10-1903, Johannes van Meel geb. 01-12-1915, Hendrikus Koot geb. 01-08-1912 en Reinder Evert Zwolsman geb.18-03-1899.

Oranjehotel en kamp Amersfoort

In de Strafgevangenis ofwel het Oranjehotel was de Duitse Sicherheitspolizei gezeteld. Zo werden er in een tijdsbestek van circa een half jaar meerdere verzetsgroepen opgerold en gevangengezet. In de cellenbarakken van het Oranjehotel werden de gevangenen intensief aan de tand gevoeld in verband met hun activiteiten in het verzet. Dat ging altijd met slaag en geweld gepaard. Doch uit gesprekken die familieleden en bezoekers soms mochten hebben, bleek dat door de saamhorigheid die in de groepen bestond, geen enkele bekentenis of gegeven bloot gegeven werd. Ondanks de gewelddadige verhoren kwamen de SS-lieden nagenoeg niets te weten over de activiteiten van de gevangenen. Ook Gestapo-lieden kregen geen voet aan de grond bij de groep OD-ers. Omstreeks half

september 1941 werd de groep overgebracht naar het gereedgemaakte concentratiekamp PDA Amersfoort dat ressorteerde onder de 'Befehlhaber der Sicherheitspolizei und Sicherheitsdienste'. De groep was daarmee in handen gevallen van SS-ers en overgelopen Nederlanders die in het PDA kamp Amersfoort een waar schrikbewind voerden. In dit kamp ('**Het Hongerkamp**') zullen de verzetsstrijders een weerzinwekkende en angstige tijd hebben doorgemaakt. De periode werd gekenmerkt door de chaotische organisatie van een wreed regime. Veel overgelopen Nederlandse NSB profiteurs waren aangesteld als SD-Rapportführer of kregen het commando over een werkeenheden toegewezen. Een medegevangene, Gerrit de Wilde,

heeft van Johan Hendrik met potlood een portrettekening in gevangenskleding gemaakt, gedateerd februari '42. Op de 28^e februari '42 was het Johan Hendriks verjaardag in gevangenschap. Zijn medegevangenen van het Klijnhout-commando hadden voor zijn verjaardag zelfgemaakte presentjes in de vorm van een sigarettendoos en asbakje gesneden uit berkboomstam en door andere lotgenoten beschilderd met de woorden **P.D.A. Amersfoort 28 Februari 1942**. Andere barakgenoten van het z.g. ALBA-commando hadden een beukenhouten sigarettenkoker gemaakt met daarop een geschilderd monogram **JHH 1941-1942**. Kamp Amersfoort moest gaan functioneren naar Duits model onder leiding van kampcommandant SS-Obersturmführer Walther Heinrich, die met ijzeren vuist regeerde van 18 augustus 1941 tot 1 maart 1943. Daarna werd het commando overgenomen door de fanatieke nazi en wrede jodenhater SS-er Karl Peter Berg. Ook andere beruchte figuren van het kamp waren de kampbeulen SS-Hauptscharf. Joseph Kotälla, SS-er Oberle en Wilhelm van de Neut. Ook de kamparts en chirurg, de Amersfoortse NSB-er N. van Nieuwenhuisen mag niet vergeten worden. Hij was een met nazi-ideologieën en rauw taalgebruik behept persoon, die zijn patiënten alleen zag als wetenschappelijke objecten en verder geen enkele menselijkheid aan de dag legde.

Gruwelikheden in kamp Amersfoort

Vreeswekkend was ook de waarnemende bunkerbaas, de SS-er Wilhelm Hoybrock. Geruisloos sloop hij 's nachts door de gangen van de bunker en luisterde dan af wat er door de ter dood veroordeelde gevangenen voorzichtig aan elkaar werd doorgegeven. Duitse en Nederlandse SS-ers wisten de meest gruwelijke kwellingen uit te denken. Zo ook de kampbeul, SS-Unterscharführer Berend Johan Westerveld. Stafstehen, Ringelpiesen en Schalplatte drehen waren zijn favoriete bezigheden met de gevangenen die aan hem toegewezen waren. Hij gaf de voorkeur aan het 'Schalplatte drehen' dat hield in dat de gevangene in voorovergebogen houding en met een vinger in de aarde, zich moest doldraaien. Vele gevangenen bezweken dan ook door de martelsystemen die aan zijn zieke brein ontsproten. Twee tot drie keer per dag moesten de gevangenen op de appelplaats aantreden om geteld te worden en ook weer vele wredeheden te ondergaan. Met veel geweld, gebrul en bevelen zoals: Stramm stehen, Mutzen ab, und Mutzen auf ' werden de gevangenen opgejaagd onder het toezien van de gevreesde SS-er Joseph Kotälla met zijn bloeddorstige herdershonden aan zijn voeten. Wanneer hem iets niets zinde van een gevangene, werd de persoon gestraft met b.v. 'Kotälla Trappen'. Als de gevangene van pijn in elkaar zakte bleef hij als een voddebaal op de appelplaats achter en werd hij op een later tijdstip, als hij zelfs niet meer kon strompelen, door medegevangenen met een kruiwagen naar zijn barak afgevoerd. Barak 21 werd als 'Manege' gebruikt door de Arbeitsdienstführers Max Ritter en Karl Franzka. Deze twee SS-beulen vermaakten zich daar, door de gevangenen met een touw om de nek te laten ronddraven tot zij buiten adem raakten, ter plaatse in elkaar zakten en afgevoerd werden naar hun barak, waar ze dan aan hun lot werden overgelaten en in de ergste gevallen van uitputting stierven aan de ondergane kwellingen. De 'Rozen tuin' was de grootse schrik voor alle gevangenen. Hierbij moest men als straf soms uren 'strammstehen', doodstil rechtop in de houding staan in winterse vrieskou, in regen of zomerse hitte. De gevangenen van de eerste en tweede OD-groepen, de Geuzengroep en ook vele anderen, hebben de gruwelikheden in het concentratiekamp Amersfoort moeten doorstaan, doch in saamhorigheid bleven zij allen volharden waardoor zij het leed in het kamp konden weerstaan. De OD-groepen hebben van september 1941 tot ± 30 april 1942 in de werkbarakken moeten arbeiden.

Proces

Op 27 maart 1942 moesten de mannen van de OD-groep plotseling op de appelplaats aantreden. Zij werden geknipt en geschoren en hen werd meegedeeld dat hun 'proces' zou aanvangen. Zij werden in vrachtauto's geduwd en naar een zaal van de Hoge Witte gebracht, welke versierd was met

Duitse SS-vlaggen, wimpels en andere attributen, zodat het een echte rechtszaal leek te zijn. Aangekomen aldaar werden de mensen voorgeleid aan het 'Hof'. Stuk voor stuk lieden van het Feldkriegsgericht des Kommandierenden Generals und Befehlshabers im Luftgau Holland. Als rechter fungeerden: Major Gampke van de Fliegerhorst-kommandantur Vlissingen en Feldwebel Rietsch, van de Stabskompanie Luftgau Holland. Als advocaten voor de OD-groep fungeerden Feldwebel Stegemann en Feldwebel Kronig, beiden toegewezen uit de Luftwaffe. Als notulist van de krijgsraad te velde fungeerde Obergefreiter Schlack der Stabskompanie Luftgau Holland. In dit 'schijnproces' werden alle beklaagden, in totaal 72 mensen, na hun verhoren onverwijld ter dood veroordeeld. Waarschijnlijk was dit al vooraf beslist. Volgens de aangeklaagden moeten de verhoren verschrikkelijk geweest zijn. Later is gebleken dat de aangeklaagden tijdens het proces werden afgebluft. Men kreeg niet eens de kans om uit te spreken en men werd steeds in de rede gevallen, klaarblijkelijk om in verwarring te raken. Zelfs werd beweerd dat een aangeklaagde stond te liegen, als die al aan het woord mocht komen. De 'rechters' gaven te kennen dat de mensen geen enkele kans hadden om vrij te komen. Een citaat uit de ten laste legging tegen Johan Hendrik Heijer begon als volgt: 'Nummer 56 van de OD-groep', gevangene nummer 416, Johan Hendrik Heijer, geboren 28-02-1900.

Redactie: Chris Heijer plaatste hier een bijna een kolom lang deel van de tenlastelegging in het Duits. Wij hebben gemeend dat dit te veel Duits is voor ons blad. Wie het wil lezen sturen wij het gaarne toe. Wat er instaat leest u feitelijk elders al.

Op 3 april '42 wordt de laatste groep verhoord door half slapende officieren, Men kreeg nauwelijks de tijd om te spreken of een weerwoord te geven, of men werd onverbiddelijk afgebluft. In de middag werden de mensen weer naar kamp Amersfoort teruggebracht en kwamen ook de 'Rechtslieden' een kijkje nemen bij het appel, zij schenen alles nogal grappig te vinden. Op 8 april '42 volgt er weer een zeer langdurig appel waarbij het sadisme van de diverse SS-ers die daar bij aanwezig zijn, hoogtij viert en worden weer vele lijfstraffen uitgedeeld. De kantine van het kamp is dan ingericht voor het laatste gedeelte van het proces. 75 mensen worden ter dood veroordeeld: 65 mensen van de OD 1 groep Westerveld (waaronder Johan Hendrik Heijer) en tien mensen van de organisatie Bolt, bekend onder de naam Mekel-groep. De Obergerichtsrat Heegenmann deelde mede dat twee à drie mensen gratie zouden krijgen. Doch door het feit dat er een aanslag op de SS-er Heydrich was gepleegd bij zijn bezoek aan Holland, werd er door Berlijn beslist dat er geen gratie mocht

worden verleend. De gevangenen moesten onverwijld naar Duitsland worden getransporteerd om daar ter represaille van die aanslag, te worden gefusilleerd. Onder zeer zware bewaking worden de mensen naar blok 4 van het kamp gebracht in afwachting van hun transport. Op 11 april '42 gaan de veroordeelden naar de Utrechtse gevangenis aan het Wolvenplein, waar zij tot 30 april 1942 in redelijke omstandigheden verblijven. Alleen H. Kop bleef achter in kamp Amersfoort, omdat hij te ziek en te zwak was om getransporteerd te worden. Hij is later in kamp Amersfoort overleden of gefusilleerd. Citaat uit de dagagenda van het gevangenispersoneel te Utrecht: 11 april '42!!! Duitse bezetting!!! Hedenmiddag werden alhier op last van het hoofd der Sicherheits Polizei 68 personen, komende van kamp Leusden bij Amersfoort, ingesloten. De verpleging wordt verzorgd door de gevangenis zelf, terwijl voor bewaking van de gedetineerden 12 Duitse SS-soldaten en een Unterscharführer worden ondergebracht. Bovendien staat deze Duitse afdeling, welke de vleugels A en C ter beschikking krijgen, onder leiding van Untersturmführer May en x. (niet meer leesbare naam). Hedenacht van 30 April op 1 Mei zijn 71 Hollandse gedetineerden door de Duitse overheid met onbestemde bestemming weggevoerd, benevens nog 8 gedetineerden die tot de beschikking stonden van de Duitse autoriteiten.' Aldus het gevangenispersoneel.

KZ Sachsenhausen, foto Wikimedia

KZ Sachsenhausen: fusillade

Op 30 april 1942 worden de gevangenen onder zeer zware escorte naar het station van Utrecht gebracht en per trein op transport gesteld naar station Oranienburg in Duitsland en vervolgens in vrachtauto's naar concentratiekamp Sachsenhausen, nabij Berlijn. In 1942 was SS-Oberführer Hans Loritz daar commandant. In geblindeerde vrachtauto's komen de mensen op 1 mei 1942 in KZ-Sachsenhausen aan en worden zij direct ondergebracht in de cellenbouw van het kamp, nabij barakken 38 en 39. Een afgesloten gevangenis, met 80 eenpersoons cellen. Het was het deel van het kamp waar gevangenen aan de ergste wreedheden

werden blootgesteld. De SS-er Kürt Eccarius zwaaide daar de scepter. Een muur met daarop onder stroom staand prikkeldraad scheidde het binnenterrein van deze gevangenis van de rest van het kamp. Om het gehele kamp stond een 2,70 meter hoge muur met een onder stroom staande prikkeldraadversperring. De 1^e lezing van het kortstondig verblijf van de OD-groep, luidt volgens de verklaring van kampoudeste Naujocks als volgt: 'Op 30 april kwam kampoudeste Hauptsturmbahnführer Fritz Suren naar mij toe en verlangde een barak, die afgelegen lag en makkelijk te bewaken moest zijn. Mijn vraag, waarom hij zo'n barak nodig had, beantwoordde Fritz Suren niet. Ik stelde voor om barak 57 te gebruiken. Doch Suren meende dat die barak te klein zou zijn, omdat er minstens 150 man een nacht en mogelijk nog langer in ondergebracht dienden te worden. Fritz Suren beval mij dat er in ieder geval een barak moest worden schoongemaakt. Het slaapgedeelte moest worden afgesloten en tafels en stoelen moesten worden geschrobd. Verder moest ik ervoor zorgen dat er 75 stuks pennen, papier en inkt bezorgd werden en deze in de barak op tafel zouden liggen. Later is deze opdracht weer ingetrokken. Medegevangenen hebben een inzameling gehouden voor papier en stompjes potlood, zodat de gevangenen toch nog een laatste brief hebben kunnen schrijven aan hun familieleden.

In de namiddag kwam een grote commissie van hoge SS-officieren van land- en luchtmacht die barak inspecteren en zij hebben ook andere mogelijk geschikte barakken bekeken. Daarna gingen zij de cellenbouw inspecteren. Nadat die commissie weer weg was werd in grote haast een vleugel van de cellenbouw ontruimd. Meerdere mensen met een 'geringere straf' werden in het grote kamp in barakken ondergebracht. Anderen werden bij elkaar in cellen gezet, soms wel met vier of vijf mensen in een cel. Een cel had een afmeting van 2 bij 3 meter. Pennen en papier moest ik uit barak 57 laten halen en naar de cellenbouw laten brengen, wat later weer herroepen werd door Hauptsturmbanführer Kurt Eccarius. Deze man straalde alleen maar vandalisme en verderf uit. Op 1 mei kwamen geblindeerde vrachtauto's aan, die rechtstreeks in de cellenbouw reden. Wij hoorden dat het de Hollanders waren, die gefusilleerd zouden worden als vergelding, omdat in Holland een aanslag was gepleegd op een Duitse officier en men de dader niet had kunnen doodschieten. In de vroege ochtend van de 3^e mei werd de OD-groep naar de 'Industriehof' gebracht en werd men in groepen van drie a vier personen gefusilleerd'. Aldus de verklaring van kampoudeste Harry Naujocks. De gebeurtenissen van de 3^e mei werden, omdat zij er nauw bij betrokken waren, door SS-Oberscharführer Fritz Ficker en Oberscharführer Gustaf Wegner als volgt verklaard, tijdens de

verhoren die hen werden afgenomen bij hun berechting. Citaat uit de woordelijke verklaring van Fritz Ficker op 25 aug. 1946: 'Ik herinner mij niet precies welke tijd het was, doch ik geloof dat het begin mei was, ik geloof dat het Oberscharführer Menne Saathoff was, die mij bij zich in de cellenbouw riep en mij opdroeg om 60 à 80 ingekwartierde Hollanders in vrachtauto's in te laten laden en naar de 'Industriehof' te laten brengen. De Hollanders werden in vrachtauto's geduwd en verslept. Op de 'Industriehof' werd luide marsmuziek ten gehore gebracht, zoals gewoonlijk als er executies plaatsvonden. Zo kon het schieten door de overige gevangenen niet gehoord worden. Nadat de Hollanders in de Industriehof waren aangekomen, bracht men ze in groepen van 3 of 4 mensen tegelijk naar beneden in de schietkuil en werden ze daar gefusilleerd. De uitvoering van het fusillieren werd gedaan door SS-lieden van het Wachbataillon. Voor zover ik mij nog kan herinneren werd aan de gevangenen vóór het fusillieren het oordeel voorgelezen, waaruit bleek dat het saboteurs geweest waren. Bij de executie van de Hollanders waren de volgende SS-officieren aanwezig: Rapportf. Hermann Campe, Lagerf. Heinrich Forster, Hauptsturnf. Wilhelm Schubert, Oberscharf. Menne Saathoff, en Oberscharf. Gustav Wegner. Bovendien waren er personen in burgerkleding, waarvan ik denk dat die van de Hollandse Gestapo waren. De lichamen werden afgevoerd door gevangenen, nadat de kamparts Haupscharf. Gustav Sorge, die beter bekend staat onder de naam IJzeren Gustav, op zijn manier had vastgesteld dat de gefusilleerden dood waren, door tegen de hoofden van de lijken te schoppen. Alhoewel Sorge eigenlijk Arbeitsführer was, moest hij in opdracht van hogerhand voor deze aangelegenheid de functie van kamparts uitoefenen.' Aldus de verklaring van kampoudeste Harry Nauhocks.

Chris Heijer

YAD VASHEM VOOR FAMILIE ZEGERS

Op 28 november bracht ons lid Hein de Vries Robles mij van Den Haag naar Vught om iets heel bijzonders bij te wonen. Waarvoor veel dank Hein! In NM Kamp Vught zou een Yad Vashem uitreiking plaatsvinden. Na aankomst werden alle genodigden gastvrij ontvangen met koffie en thee. Wij maakten gebruik van de mogelijkheid om voor de ceremonie een rondleiding door het kamp te volgen, die uiteraard veel indruk maakte. Zelf had

ik dit eerder gedaan, maar na de verbouwing was ik er nog niet geweest.

De Yad Vashem onderscheiding wordt uitgereikt aan diegenen, die in WO2 joden hebben geholpen en/of verborgen. De staat Israël is hier nog steeds onvermoeibaar mee bezig. De namen van de onderscheiden mensen worden dan voor eeuwig bewaard in het Yad Vashem Museum in Jeruzalem. Wist u trouwens dat na Polen Nederland het land is waar de meeste Yad Vashems (als ik het zo even kort mag noemen) zijn uitgereikt? Dus als we weer eens horen dat 'wij' in de oorlog te weinig hebben gedaan om joden te redden kunnen we daar toch even anders naar kijken.

Na de rondleiding begon de plechtigheid in de nieuwe best wel grote aula, die enigszins verdiept ligt (er is een lift). Maar er waren toch niet genoeg zitplaatsen voor de vele aanwezigen, ook de traptreden werden benut en jongeren bleven staan. Ditmaal zouden de onderscheidingen worden uitgereikt door de ambassadeur van Israël, Modi Ephraim.

Er waren heel wat sprekers, die niet te lang spraken overigens. Om te beginnen met twee medewerkers van de ambassade, Natalie Baumgarten en André Diepenbroek, beiden zouden we meerdere malen horen. David Simon, voorzitter van de Stichting Vrienden van Yad Vashem sprak vervolgens en zou verder de onderdelen aan elkaar praten. Hij haalde zijn moeder aan en zei er niet te zijn geweest als zij geen hulp van niet-joodse burgers had gekregen. Vervolgens sprak locoburgemeester van Vught, Yvonne Vos. Directeur Jeroen van den Eijnde sprak als gastheer een welkomstwoord. Hierna sprak rabbijn Raphaël Evers het gebed voor de overledenen Yizkor in het Hebreeuws en het Nederlands. Rabbijn Evers woont sinds 1021 in Israël, maar was speciaal overgekomen, omdat zijn moeder is gered door de oom van Rien Zegers, Arie

Zegers. Na afloop hadden de rabbijn en Rien nog een privé gesprek buiten, waar een ontroerend filmpje van gemaakt is. Maar ik loop nu vooruit op de gebeurtenissen.

De hele ceremonie werd gelardeerd met muzikale intermezzi van het Carmel Duo, twee heren op de gitaar en de viool, waarvan de ene ook nog enkele liedjes zond in het Hebreeuws en Ivriet. Prachtig.

Hierna werden de medailles en certificaten door de ambassadeur uitgereikt aan de vertegenwoordigers van de 27 (!) gelauwerden. Dit grote aantal was er mede omdat er door corona een achterstand was ontstaan in het uitreiken. En het duurt na aanvraag toch al minstens zo'n twee jaar voor het zover is. Want uiteraard moet alles goed worden uitgezocht. Ook de ambassadeur had een moeder die gered is door Nederlanders en ook hij deelde dit met ons.

De uitreiking ging in vlot tempo. Omdat het er zoveel waren was het niet mogelijk dat ook de ontvangers een toespraak hielden. Zoals de heer Diepenbroek zei: 'Dan zouden we hier om 11 uur vanavond nog zijn.' Daar zat wat in. Toch liet een aanwezige zich niet weerhouden: een heer vertelde dat zijn vader (Hendrik Jacob Wytema de eerste burgemeester was geweest (destijds van Beilen) die op grond van artikel 1 van de Grondwet geweigerd had mee te werken aan het uitleveren van joden.

Rabbijn Evers geeft Rien (r.) de bescheiden

Rien moest twee maal naar voren komen. Want zes familieleden van hem werden onderscheiden. Te weten zijn ouders Marinus en Paulina Zegers-de Bruin, zijn tante Willemina van Hulst-de Bruin, zijn oom Arie Jan Jacob Zegers en zijn oom en tante Cornelis en Antje Pietronella Zegers-Oostenveld. Voor zijn oom Arie heeft Rien in 2018 al gezorgd dat deze een Stolperstein kreeg. Wij schreven daar over en u kunt het artikel bij mij opvragen.

Na de uitreiking werd er nog een groepsfoto gemaakt en hierna was er een receptie, waar men kon napraten tot het museum om vijf uur moest sluiten. Hein en ik mochten aan de tafel zitten met het bordje 'Familie Zegers'. En na afloop mochten

wij ook mee uit eten in een restaurant in de buurt. Vóór de ceremonie die middag was Rien nog geïnterviewd door het Brabants Dagblad.

Boven: groepsfoto, Rien is 2^e v.l., daaronder: trots met oorkonde en medaille.

Het was een mooie dag geweest en voor ons lid een soort bekroning.

Rabbijn Evers en Rien Zegers even samen, foto Roel van der AA / Brabants Dagblad ©

Tekst: Minka Kaszó, foto's: Hein de Vries Robles, tenzij anders vermeld.

HET WATER, DE STORM, DE STILTE. Persoonlijke herinneringen Watersnoodramp

Foto Rijkswaterstaat

De nacht van 31 januari op 1 februari 1953 herinner ik mij nog goed. Althans eigenlijk: de morgen erna. De huiskamer op de eerste etage stond deels vol met pannen en dekschalen, die het water opvingen dat door de vele gaten in het platte afdakje boven de erker kwam sijpelen. Er was een raam gebroken. Mijn moeder had dat provisorisch dichtgemaakt. Toen ik uit het raam keek zag ik op straat een boom liggen, die kwam uit de tuin van overburen schuin aan de overkant en blokkeerde het kruispunt. Ik was negen jaar en woonde in Den Haag. Op de radio hoorden wij wat er aan de hand was in andere delen van het land, vooral in Zeeland. Dagenlang zaten wij gekluisterd aan de radio, zoals altijd als er in de wereld iets belangrijks gebeurde en ik herinner mij dat we iets later naar de Cineac*¹ zijn gegaan om de eerste beelden van de ramp te zien. Er waren in totaal 1836 doden te betreuren.

In het klooster in Oosterhout ontmoette ik jaren later, rond de eeuwwisseling, Cootje Bakker, een vrouw die de stormramp als klein kind had meegemaakt. Ze woonde toen in Groningen, zo ver weg mogelijk van Zeeland. Zij herinnerde zich dat de doopjurk van haar pasgeboren zusje in de zitkamer aan een haakje klaar hing. Het zusje is verdronken. Zodra Cootje kon is ze uit Zeeland vertrokken en er nooit meer terug geweest.

Ons lid Mary Provoost-Schelling is van 1935, woont nu in Vlissingen, maar in 1953 in Domburg. Daar richtte de stormvloed weinig schade aan, wel in de duinen rondom. Dit kwam mede doordat in 1944 vier dijken hier vlakbij door de geallieerden kapot waren gebombardeerd, waardoor Walcheren een jaar deels onder water stond. Die dijken waren na de oorlog hersteld, waardoor ze dus in betere toestand verkeerden dan dijken elders. Mary: "Wij hebben weinig van de ramp geweten." "Mijn toekomstige man ging op pad om te helpen." En: "Ik herinner me nog dat we vanuit school kleding hebben helpen sorteren voor de getroffen mensen." En naar aanleiding van de herdenkingsprogramma's op de tv: "Ik kan me nu pas goed realiseren wat er toen gebeurd is." Domburg werd al op 1 november 1944 bevrijd. Mary's vader, Hendrik Schelling, was politiemann, een van de weinige dingen die zij van

zijn verzetswerk weet is dat hij mensen vooraf waarschuwde dat zij opgepakt zouden worden. Haar vader is in Rotterdam samen met collega's door Rauter ontslagen, gearresteerd en via kamp Amersfoort in Duitsland beland, in de buurt van Keulen (waar weet zij niet) en daar in maart 1945 overleden. Hij is later herbegraven in Loenen.

Ons lid Daan Lazonder is van 1942, woont nu in Veendam, maar komt uit Renesse. Zijn moeder en hij zijn in 1951 uit Zeeland vertrokken. Hij weet weinig van zijn jeugd, herinnert zich wel dat het water bij een tante in Renesse in de tuin stond. Daans moeder was op 1 februari jarig en hij herinnert zich wel dat die verjaardag letterlijk in het water viel. Zijn vader Cornelis was in de oorlog gemeentesecretaris van Renesse, en is opgepakt nadat hij de kluisdeur had laten openstaan, waar de bevolkingsregisters in zaten. De sleutel had hij aan iemand van het verzet gegeven. Hierdoor konden de Duitsers de gegevens van de burgers niet vinden. Het ging om de mannen tussen de 18 en 45, die ze in Duitsland te werk wilden stellen. Daans vader is toen op 10 december 1944 met negen anderen opgehangen voor Slot Moermond en is een van de nu zo genoemde 'Tien van Renesse'. Zij liggen daar samen begraven.

Ons lid Carla Rus werd enkele maanden na de stormramp geboren, haar familie kwam uit Zeeland, maar was ten tijde van de ramp net naar Amsterdam verhuisd. Haar vader Jaap Rus zat reeds als scholier in de hulp aan onderduikers (in Goes) en deed onder meer spionagewerk. Na de oorlog werd hij lid van de Ordedienst (OD).

Carla schreef een boek over het verzet in Zeeland *Breekbare helden*.^{*3}

Onze voorzitter Henk Mreijen kan het zich nog goed herinneren. Het gezin woonde in Utrecht. Hij vertelt: We kwamen uit de kerk en liepen leunend op de stormwind naar huis. Daar zette mijn vader de radio aan om het nieuws te horen. Toen werden de militairen opgeroepen om naar de kazerne te komen teneinde hulp te verlenen. Hij verdween en bleef vele dagen weg. Nog maar een enkeling had telefoon, dus kon hij niet laten weten waar hij was en of het goed ging. Later vertelde hij dat bij de dijkdoorbraak waar hij was ingezet, er een ingenieur was van Rijkswaterstaat, die de enige werkende telefoon bewaakte en niet wilde dat anderen daarvan gebruik maakten. Hij was stomverbaasd dat er desondanks berichten doorkwamen. Toen bleek dat mijn vader enkele radiowagens had geregeld, waarvan er een stond voor zijn kwartier en een aan de andere kant van het gat in de dijk en hij dus via de radio op de hoogte bleef van de situatie. Pas na een dag of tien dook mijn vader thuis weer op. Henks vrouw Marion Mreijen-Havermans woonde in Breda en weet nog dat ze Zeeuwse kinderen in huis hebben gehad. Henk Mreijen sr zat in Amsterdam in het verzet,

werd 2 x door de Duitsers opgepakt, zat o.a. in het Oranjehotel, maar wist uiteindelijk te ontkomen.

Ons lid Mieke Huisman-van Dijk verhuisde op haar zesde jaar met het gezin in 1949 vanuit den Bosch naar Soest en na de stormramp hebben haar ouders zich aangeboden als gastgezin voor getroffen kinderen. Die zijn er niet gekomen, omdat het aanbod te groot was en de voorkeur werd gegeven aan gezinnen dicht bij Zeeland. Haar vader, Ernest van Dijk, gaf o.a. hulp aan onderduikers, vervalste persoonsbewijzen en deed koerierswerk.

Ons lid Hans Brand (in 1944 geboren, na de arrestatie van zijn vader) woonde met het gezin van zijn moeder, die hertrouwd was, in Schiebroek. Op zondagmorgen 1 februari 1953 zat hij met zijn vriendje in de Cineac^{*1} in Rotterdam. Toen zij eruit kwamen stond zijn oudere zus daar te wachten, zij moesten snel naar huis, waar de koffers al gepakt stonden. De Hollandse IJssel stond op doorbreken, als dat gebeurd was hadden zij moeten vluchten. Die dijkdoorbraak werd voorkomen doordat er een schip in het gat werd gevaren, wat op de film te zien is. Het gezin heeft in hun vierkamerwoning nog drie evacués maandenlang opgevangen. Wat vader Jan Brand precies in het verzet deed weet Hans nog steeds niet, zijn moeder heeft nooit over de oorlog willen praten. Jan Brand kwam in kamp Ammendorf om.

Ons lid Lilian van Meurs vertelde dat haar vader kort na de ramp het gezin in de auto laadde en met hen door rampgebied is gereden. Zij was 9 en herinnert zich huizen waarvan de voorkant in de vorm van een golf was weggeslagen. In de kranten kwamen gigantische foto's van de ramp en die vond zij zo eng dat zij de kranten verstopte, waar haar vader dan weer boos over werd. Aldert van Meurs zat in het verzet in Amsterdam, hij hielp o.a. joden onderduiken, had een administratie van de joodse onderduik en had zelf ook onderduikers in zijn grote kantoorpand (onder wie Anton Pieck), ook vervalste hij persoonsbewijzen.

Wij hebben jammer genoeg slechts enkele leden in Zeeland en sommigen van hen wonen daar pas vanaf latere tijd dan 1953, dus meer vanuit de ledenkring kan ik niet vertellen. Mogelijk zijn er leden die toen wel in Zeeland, Brabant of Zuid-Holland woonden en er actieve herinnering aan hebben. Maar dit is mij helaas niet bekend.

Foto vorige pagina en twee hieronder zijn van de facebook account van het Watersnoodmuseum, ook via het museum konden wij helaas niet achterhalen door wie ze gemaakt zijn, waarvoor excuus

In de vele documentaires en interviews rond de dag van de herdenking van de Watersnood komt duidelijk naar voren dat de overlevenden en nabestaanden vaak duidelijk aan PTSS leden of zelfs nog lijden, maar indertijd was daar geen oog voor, immers: ‘kinderen kunnen nergens last van hebben’ dit herkennen wij. Immers: de term PTSS is pas van de negentiger jaren.

De Nationale Herdenking van de Watersnoodramp 1953 was live op de tv, althans de officiële, die plaatsvond naast het Watersnoodmuseum*2 in Ouwkerk, op het eiland Schouwen-Duiveland, bij het monument van Gust Romijn. Het monument is een hoge zuil, waaruit ‘golven’ komen. Er waren toespraken van burgemeester J. van den Hoek, minister Harbers, de kinderburgemeester Fay de Waal en van twee overlevenden, Mina Verton en Piet Vreeswijk. Taptoe werd geblazen en er was een minuut stilte. Daarna werd het Wilhelmus gezongen en volgden de kransleggingen. Tijdens dit alles woei een harde wind. Haren en papieren teksten fladderden en het was niet makkelijk de kransen te plaatsen.

In Oude-Tonge op het eiland Goeree-Overflakkee gaf prinses Beatrix acte de préséance. Hier vielen de meeste slachtoffers, in een gezamenlijk graf liggen 305 slachtoffers begraven.

© Gemeente Goeree-Overflakkee / Wim van Vossen

*1 Weet iedereen nog wat de Cineac was? Het was een soort bioscoop, er was alleen geen hoofdrol te zien, maar een doorlopende voorstelling van nieuwsberichten, je kon er elk moment binnengaan en je mocht zo lang blijven zitten als je zelf wilde.

*2 Watersnoodmuseum, Weg van de Buitenlandse Pers 5, Ouwkerk, dinsdag t/m zondag geopend. Een aanrader!

*3 Zie onze website of het herfstnummer 2020 van onze Nieuwsbrief.

Minka Kaszó

ZIJ!

Ken de woede

Die brandt in mijn hart

Aangewakkerd door het totaal

Ontbreken

Van het besef

Wat vrijheid betekent

Ken de woede

Die brandt in mijn hart

Aangewakkerd

Door kleinzielige verwendheid

Niet meer in staat

Om in dankbaarheid te leven

En trots te zijn

Op wat eens verkregen.

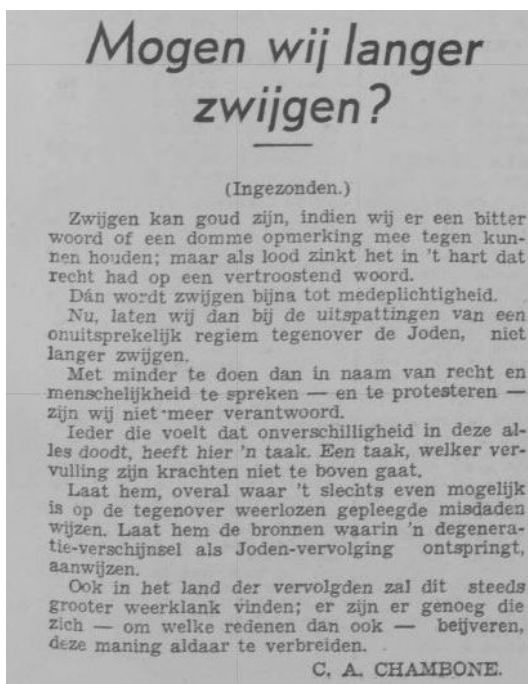
Ben Verduijn (lid KvV)

**STOLPERSTEIN VOOR GROOTVADER
CHAMBONÉ**
Ons lid werd in dat huis geboren

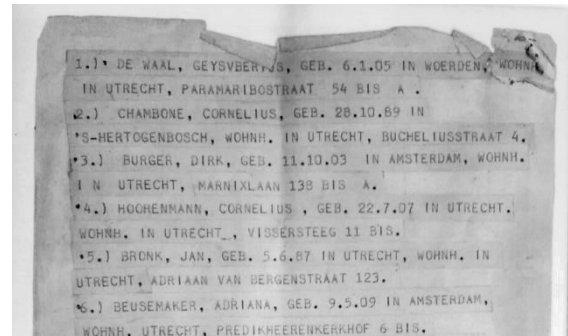
Cornelis Chamboné, foto familiearchief

Nog regelmatig krijgt de (groot)ouder van een lid een Stolperstein. Zo'n herdenkingssteen, ook Struikelsteen genoemd, wordt in het trottoir gelegd vóór het laatste adres waar iemand vrijwillig heeft gewoond, die later door de Duitsers is vermoord. In dit geval gebeurde dit op 8 december 2022 en wel voor Bucheliusstraat 4 in Utrecht, in de Tuinwijk. Ook burgemeester Sharon Dijksma was aanwezig om Cornelis Antonius Chamboné te eren, de grootvader van ons lid Charles Chamboné. Cornelis Chamboné werd op 28 oktober 1889 geboren in Den Bosch. Hij woonde en werkte o.a. in Nederlands-Indië, maar belandde daarna o.a. via Nijmegen in 1928 in Utrecht, waar hij fabrikant en later zakenman was. Hij trouwde tweemaal en had vijf kinderen. Charles is een kind van zijn zoon Anton Willem, die op 20 juni 1920 in Nijmegen werd geboren. Bijzonder is dat ons lid Charles in 1947 in het huis Bucheliusstraat 4 is geboren, waar zijn ouders na hun huwelijk in 1946 bij de weduwe, grootmoeder Chamboné, waren introkken.

Reeds op 12 november 1938 werd een ingezonden stuk van Cornelis in het Utrechts Nieuwsblad geplaatst over de jodenvervolgung in Duitsland. Het staat hierboven.

Bucheliusstraat 4 werd een ontmoetingsplek voor verzetsmensen en er werden wapens en ondermeer buitgemaakte stempels opgeslagen. Op 26 juni 1941 is de heer Chamboné samen met nog 25 andere CPN-functionarissen gearresteerd en naar kamp Schoorl overgebracht. Via kamp Amersfoort en kamp Vught belandde hij in Sachsenhausen en daarna in Bergen-Belsen, waar hij op 31 mei 1945 door uitputting overleed. Ons lid heeft zijn grootvader nooit gekend.

Het bewaard gebleven arrestatietelegram, op regel 3 de naam Chamboné

Na een vraag van mijn kant antwoordt Charles mij het volgende: Wat betreft jouw vraag over mijn betrokkenheid bij het verzetsgebeuren van mijn (groot)ouders het volgende.

Op de een of andere manier merk ik steeds meer dat het verleden blijkbaar toch een grote invloed op mijn leven gehad heeft, dan ik zelf altijd besepte of misschien wel wegstopte. Als kind zag ik wel dat wanneer ik b.v. bij andere kinderen thuis kwam het daar anders was en aanvoelde. Er heerste een andere sfeer, ik vond dat fijner en daarom was ik vermoedelijk ook vaak van huis. Ik herinner mij dat ik ook heel vaak naar mijn grootouders van moeders kant in de polder ging, die woonden toen in de polder waar later de wijk Overvecht gebouwd is. Ik was daar vrij en wist altijd wel iets van een smoes te vertellen dat b.v. de meester ziek was en had al snel geleerd om de briefjes naar mijn ouders te onderscheppen en de handtekening van mijn vader met carbonpapier na te maken. Dit alles heeft zoals ik het nu zie een grote invloed gehad op mijn verdere leven. Ik ontvluchte blijkbaar de spanningen thuis, met als gevolg dat er weinig van school terecht kwam, waardoor ik vooral in mijn werkzame leven altijd met een trukendoos en op mijn tenen heb moeten lopen om te overleven en niet door de mand te vallen. Met weer als gevolg dat ik mij eigenlijk nooit echt heb kunnen ontwikkelen met als gevolg dat ik het financieel lastig heb.

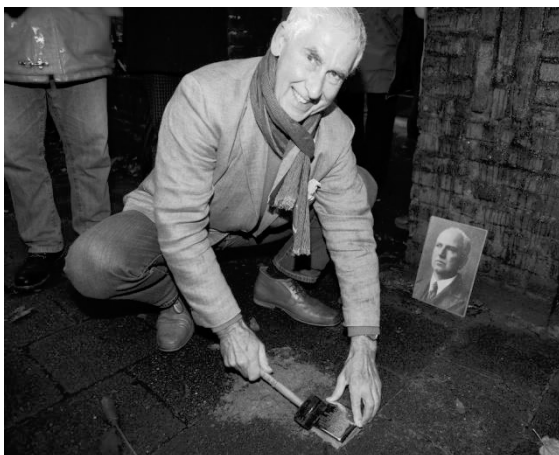
Nu ik steeds meer informatie krijg over hetgeen er allemaal in de oorlog gebeurd is ga ik wel steeds beter begrijpen waardoor mijn ouders uit elkaar waren hoewel er toch om de 5 jaar een kind kwam. Ook het gegeven dat mijn vader destijds zijn goede kantoorbaan bij PTT op gaf en als kluizenaar verder ging, heeft nu meer begrip, ook al legde dat een grote druk op het inkomen van mijn moeder waar ik bij woonde. Later zijn zij beide in aanmerking gekomen voor het verzetspensioen en konden ze zich redelijk in hun eigen onderhoud voorzien.

Al met al heeft het oorlogsgebeuren blijkbaar toch veel meer invloed op mij gehad dan ik dacht, ook al heb ik dat altijd stellig ontkend. *

Verder wacht ik maar af wat er allemaal nog boven water komt over het oorlogsgebeuren, want ook volgens burgemeester Sharon is er veel meer gebeurd in het huis van mijn grootvader dan dat we op dit moment weten. Zij heeft ook toegezegd om te bemiddelen in verder onderzoek, hetgeen ook te horen was in haar toespraak bij het leggen van het struikelsteentje voor mijn grootvader.

Dit is eigenlijk voor het eerst dat ik naar buiten kom met bovenstaande. Misschien had het allemaal eerder moeten gebeuren, maar thuis werd er niet echt over de oorlog gesproken en op de een of andere manier verstop je het dan blijkbaar ...

Ik wil wel graag nog even laten weten dat ik 'trots' op mijn ouders en grootvader ben, dat ze gedaan hebben wat ze gedaan hebben, zij zwegen niet! Dat ik als nazaat daar dan mee te maken kreeg heeft zijn schaduw, maar ik ben uiteindelijk ben ik blij met het nest waar ik opgegroeid ben en verwijt ze dan ook echt helemaal niks. Ook al heeft het mij op latere leeftijd heel veel moeite gekost om in te halen wat ik in mijn jeugd niet gehad en geleerd heb!

Charles zelf in actie, tegen de muur een portret van zijn grootvader Chamboné

Volgende kolom: Charles en burgemeester Dijkstra na de legging van het steentje

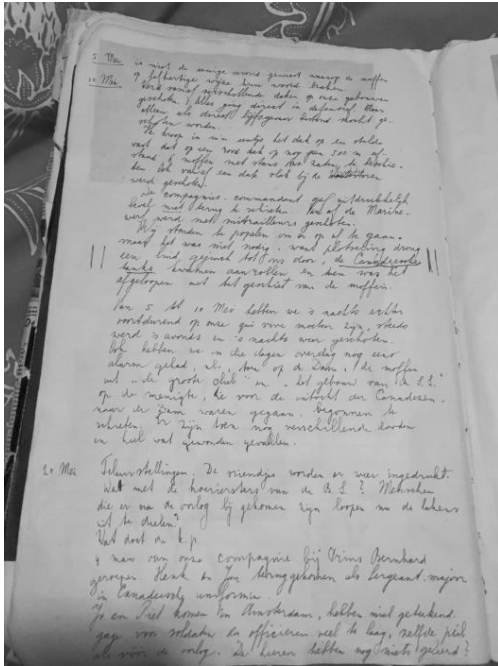
De foto's van de legging van de steen zijn gemaakt door Ton van den Berg/Kiek op Utrecht

Minka Kaszó

DE MEIDAGEN 1945: DAGBOEK MOEDER

Wij plaatsten al eerder fragmenten uit het dagboek van Diet (Diederika) Metzger, de moeder van ons lid Joke Voorn. Ditmaal stuurde Joke ons een pagina uit de meidagen van 1945. Dit verhaal laat zien dat de verzetsstrijders niet 'maar wat raak schoten', zoals op de tv in het Verhaal van Nederland werd beweerd. En tevens dat de verwachting dat alles beter zou worden al gauw een desillusie bleek, Diet zag dat snel in.

5 Mei is niet de eenige avond geweest waarop de moffen op lafhartige wijze hun woord braken. 10 mei werd vanaf verschillende daken op onze gebouwen geschoten. Alles ging direct in defensief. Maar alleen als direct lijfsgevaar bestond mocht geschoten worden. Ik kroop in m'n eentje het dak op en stelde vast dat op een rood dak op nog geen 500 m afstand 6 moffen met stens ons zaten te beschieten. Ook vanaf een dak vlak bij de --- (woord onleesbaar) werd geschoten. De compagniescommandant gaf uitdrukkelijk bevel niet terug te schieten. Vanaf de Marinewerf werd met mitrailleurs geschoten. Wij stonden te popelen om er op af te gaan, maar het was niet nodig, want plotseling drong een luid gejuich tot ons door, de Canadeesche tanks kwamen aanrollen en toen was het afgelopen met het geschiet van de moffen.

Van 5 tot 10 Mei hebben we echter voortdurend op onze qui vive moeten zijn, steeds werd er 's avonds en 's nachts weer geschoten. Ook hebben we in die dagen overdag nog eens alarm gehad, n.l. toen op de Dam, de moffen uit 'de groote club', 'het gebouw van de S.S.' op de menigte, die voor de intocht der Canadezen, naar de Dam waren gegaan, begonnen te schieten. Er zijn toen nog verschillende dooden en heel wat gewonden gevallen.

20 Mei. Teleurstellingen. De vriendjes worden er weer ingedrukt. Wat met de koeriersters van de B.S.? Menschen die er na de oorlog bijgekomen zijn lopen nu de lakens uit te delen? Wat doet de k.p.?

Vier man van onze compagnie bij prins Bernhard geroepen. Henk en Jan teruggekomen als sergeant-majoor in Canadeesche uniformen. Jo en Piet komen in Amsterdam, hebben niet geteekend. Gage voor soldaten en officieren veel te laag, zelfde peil

als voor de oorlog. De heeren hebben nog niets geleerd?

Trouwfoto Diet Metzger en Harry Voorn, 1948, foto familiearchief

Redactie: originele spelling dagboek aangehouden.

THEMAJAAR 'LEVEN MET OORLOG' GEOPEND IN ORANJEHOTEL

Er moesten stoelen bij gezet worden in het Nationaal Monument Oranjehotel, waar op 13 februari het themajaar 'Leven met oorlog' geopend werd. De opkomst was dus groot. Zoals u weet of mogelijk zou kunnen weten is er elk jaar wat betreft de herdenkingen een jaarthema, dat bedacht wordt door o.a. Arq Nationaal Psychotrauma Centrum en het Nationaal Comité 4 en 5 mei.

Ditmaal in Den Haag werd de aftrap voor het thema gegeven door staatssecretaris Maarten van Ooijen (VWS). Deze woonde ook het hele programma bij en toonde ware interesse. Na een ontvangst in de entreehal, waarbij al lekker genetwerkt werd, was er in de nabijgelegen tentoonstellingsruimte, die tot een zaal met podium

omgebouwd was, een boeiend programma. Pia Dijkstra, opende als voorzitter van de Stichting NM Oranjehotel, de bijeenkomst. Ik herinner mij deze zin: 'Het vertrouwen dat het recht zijn loop krijgt is voor slachtoffers van groot belang.' Hierna ging presentator/programmamaker Coen Verbraak met drie experts in gesprek over de doorwerking van de oorlog. O.a. met Inez Schelfhout van Arq: 'In therapie de voelspriet naar binnen ontwikkelen.' Verder met Jos Coumans, vicevoorzitter van Comité 4 en 5 mei en Caroline Scheffer van Save the Children, een organisatie die zich met kinderen in Syrië/Afrikaanse landen bezighoudt.

Hierna werd een 5 minuten durende trailer van een serie minidocumentaires 'Leven met oorlog' vertoond. Waarna Coen Verbraak een tweede maal in gesprek ging. Nu met drie geïnterviewden uit de minidocu's, te weten een joodse dame, Elisabeth Oets, Rinke Smedinga als kind van foute ouders (en hoe hij zijn verhaal bracht gaf mij de overtuiging dat er met mensen als hij wel degelijk contact mogelijk is voor ons) en de 3^e generatie Molukse, Nina Nussy. Mevrouw Oets is een kleindochter van de bekende Philip Mechanicus en heeft de angst van haar moeder overgenomen, zij durfde heel lang niet te vertellen dat zij joods is. Wij als kinderen van ... hadden goed in dat panel gepast, bedacht ik. Sterker nog: waarom zaten we daar eigenlijk niet?

Staatssecretaris van Ooijen opende vervolgens het Themajaar en tevens de tentoonstelling 'Leven met oorlog, sporen in generaties en samenleving, die bestaat uit grote, fraai uitgevoerde wandpanelen met teksten. Hij vertelde zelf 32 jaar jong te zijn,

met zijn oma wel over de oorlog te hebben gesproken en had het naar aanleiding daarvan over 'de oorverdoevende stilte die ik niet meekreeg'. Na een slotwoord van Pia Dijkstra was er een borrel en kon men napraten en e.v. het museum bekijken. De Oranjezon scheen buiten en binnen volop.

Staatssecretaris Maarten van Ooijen met Anke van der Laan, directeur van het Oranjehotel, in een cel

Tekst Minka Kaszó, foto's Martijn Beekman / Nationaal Comité 4 en 5 mei.

SNIPPERS LENTE 2023

■ Het **Contactblad van Stichting 1940 – 1945** meldde in december dat in 2022 de laatste twee medewerkers in dienst van de Stichting met pensioen zijn gegaan. De diensten en het gedachtegoed zijn veilig gesteld bij medewerkers van Stichting Pelita en Arq (de overkoepelende organisatie waar de Stichting 1930 – 1945 reeds onder viel). Dit vertelde Jan-Wilke Reerds, voorzitter Raad van Bestuur, in zijn voorwoord in het Contactblad. In hetzelfde Contactblad een artikel over de verbouwing en controversiële herinrichting van het **Verzetsmuseum Amsterdam** van de hand van directeur Liesbeth van der Horst. Zij gaat hierbij niet in op de vele kritische geluiden over de aanpak, maar is enthousiast. Ook in hetzelfde nummer een stuk over *Audiomonumenten Stad Amsterdam*, onder de tussenkop *Berichten uit Moskou* wordt onder meer Lambertus (Ben) **Portegies Zwart** genoemd, de vader van ons lid Annemieke Kamoschinski-Portegies Zwart. Deze maakte deel uit van het communistisch verzet.

■ De **4 mei-voordracht** in De Nieuwe Kerk in Amsterdam wordt dit jaar gegeven door schrijver Marcel Möring. Aansluitend houdt televisie- en radiopresentator Dieuwertje Blok de toespraak tijdens de herdenkingsplechtigheid op **de Dam**. De **5 mei-lezing** wordt dit jaar gegeven in Zwolle, hoofdstad van de gastprovincie Overijssel, door de

voormalig voorzitter van de Europese Raad en oud-premier van België Herman Van Rompuy. Dit meldde Nationaal Comité 4 en 5 mei half januari.

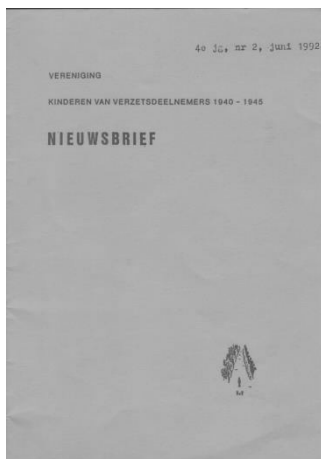
■ Het **Nationaal Onderduikmuseum** in Aalten is opnieuw 'kidsproof' bevonden. Het museum hoort bij de 55 musea in Nederland die dit kenmerk (weer) een jaar mogen dragen. Het museum kreeg het rapportcijfer 9,47. Dit brevet werd in november j.l. toegekend door de ruim 11.000 museuminspecteurs, te weten: kinderen t/m 12 jaar.

■ In het vernieuwde **Verzetsmuseum** Amsterdam heeft **Jacoba van Tongeren** een prominente plaats gekregen in de zaal naast tante Riek, Frits de Zwerver, Walraven van Hall e.v.a. Ook het bonnevast van Jacoba is daar te zien. Dit meldde ons lid Paul van Tongeren.

!!! HERHAALDE OPROEP !!!

Wij wachten nog steeds tot er zich een lid meldt uit de begintijd van de KvV of iemand anders, die ons kan en wil helpen de collectie Nieuwsbrieven van de Koninklijke Bibliotheek te completeren. Het gaat nog om **nr. 3 van jaargang 4 (1992)**. Het formaat is dat van een klein schoolschrift, de omslag is helder groen, met ons logo in het zwart. Zie de foto.

Het bestuur van de KvV en de redactie van dit blad wensen onze leden en relaties mooie, waardige herdenkingen toe de komende periode en tevens mooie en zo mogelijk vrolijke paasdagen, Pesach en Pinksteren.

BELANGRIJKE ADRESSEN

Stichting 1940 - 1945

Bezoekadres en Postadres:

Nienoord 13
1112 XE Diemen
Tel.: 020 – 6601945

Stichting Arq Centrum '45

Landelijk centrum voor de medisch-psychologische behandeling van verzetsdeelnemers, oorlogsgetroffenen en slachtoffers van geweld.

Bureau Aanmelding en Informatie: tel. 0800 – 2245245. Adressen:

Rijnzichtweg 35 Nienoord 5
2342 AX Oegstgeest 1112 XE Diemen
Tel.: 071 – 5191500 Tel.: 020 – 6274974
Emailadres: mail@centrum45.nl

Stichting Arq (Psychotrauma Expert Groep)

Overkoepelende organisatie waarin instellingen en instanties die zich richten op psychotrauma in relatie tot vervolging, oorlog, agressie en geweld samenwerken. Hiervan maakt o.a. deel uit Stichting Cogis (voorheen ICODO).

Adres: Nienoord 5, 1112 XE Diemen, tel. 020 – 8407650 (Arq Dienstencentrum), e-mail info@arq.org, website www.@arq.org

Maatschappelijk werk oorlogsgetroffenen

Nederlands Veteraneninstituut Afdeling Maatschappelijk Werk

Postadres: Postbus 100, 3940 AC Doorn
Bezoekadres: Willem van Lanschotlaan 1 te Doorn
Tel: 0343 – 474242.

Aanmelden op werkdagen via het secretariaat maatschappelijk werk, tel. 088 - 3340050, mail zorgadministratie@nlveteraneninstituut.nl.

Aanspreekpunt Naoorlogse Generatie

Zijn uw ouders oorlogsgetroffenen en bent u kort voor, tijdens of na de oorlog geboren? Dan kunt u terecht bij het Aanspreekpunt Naoorlogse Generatie (ANG). Het ANG is een laagdrempelig adviespunt voor documentatie en informatie. Eventueel kunt u worden doorverwezen voor specialistische begeleiding. Het ANG heeft ook een adviesfunctie betreffende de tijdelijke Vergoedingsregeling Psychotherapie Naoorlogse Generatie (TVP). De TVP wordt uitgevoerd in samenwerking met de Sociale Verzekeringsbank en het ministerie van VWS. Voor inlichtingen kunt u de Stichting 1940 - 1945 bellen: 020 – 6601945.

